

„Ne a felhasználó keresse az információt, hanem az információ jusson el a felhasználóhoz”

Közkönyvtárak a kormányzati EU-kommunikációban

A szerző a Külügyminisztérium munkatársaként évek óta azon dolgozik, hogy a könyvtárak és a könyvtárosok aktív szerepet játszassanak a lakosság csatlakozásra való felkészítésében. Munkáját 2001-ben siker koronázta: a közvélemény-felkészítési programon belül elindult a közkönyvtári program. Ennek tapasztalatairól és a jövőbeli tervekről szól a cikk.

A Külügyminisztérium közvélemény- felkészítési programja

Magyarország 1991. december 16-án írta alá Brüsszelben az ország csatlakozási szándékáról szóló Társulási Szerződést, amely az 1994. évi I. törvénnyel mint Európai Megállapodás lépett hatályba. Ugyancsak 1994-ben a magyar kormány az essen Európai Tanács ülésén adta át az ún. „Esseni Memorandumot”, amelyben alapvető feladatként jelölte meg az ország integrálódását elősegítő nemzeti közvélemény-felkészítési stratégia elkészítését. Ezzel Magyarország – a csatlakozásra váró közép-kelet-európai országok közül elsőként – kezdeményezte a lakosság koncepciózus felkészítését a csatlakozásra. A program kidolgozásával és végrehajtásával a kormányzat a Külügyminisztériumot bízta meg, ezért az Integrációs Államtitkárságon belül létrejött egy kommunikációs munkacsoport a feladatok ellátására.

1995-ben a lakosság euro-atlanti integrációs ismereti szintjének és érzelmi hozzáállásának felmérésére készített közvélemény-kutatást követően elkészült „Magyarország Európai Unióhoz való csatlakozását előkészítő kormányzati kommunikációs stratégiája”, az ún. KS1. Ezt a koncepciót az Európai Integrációs Tárcaközi Bizottság 1995. április 19-én jóváhagyta, végrehajtása pedig 1996. január 1-jével elkezdődött.

A program végrehajtása

A feladatoknak és eseményeknek egymástól való függősége indokolta tette, hogy az integrációt megelőző felkészítési programot három egymásra

épülő, de tartalmában és jellegében eltérő szakaszra bontsák:

- a *tájékoztatás* szakasza: célja az objektív tájékoztatás az Európai Unióról és Magyarország integrációs törekvéseiről, feladata az állampolgárok uniós ismereteinek bővítése;
- a *meggyőzés* szakasza: célja, hogy az Európai Unióról már alapismeretekkel rendelkező polgárok önálló véleményt alakítsanak ki az európai közösségekhez tartozás perspektívájáról;
- a *mozgósítás* szakasza: célja a népszavazásra és a tényleges csatlakozásra való felkészítés.

A felkészítési időszakok meghatározását követte a célcsoportok meghatározása:

- a csatlakozás potenciális támogatói (fiatalok, vállalkozók);
- véleményformálók (újságírók, elektronikus médiák szakemberei, pedagógusok);
- érdekartikulációs szervezetek (szakmai és gazdasági kamarák, civil szervezetek);
- rurális társadalom.

A tájékoztatás eszközei:

- Európai Információs Pontok (EIP) hálózata (a megyeszékhelyeken önálló irodaként működnek, képzett munkatársakkal, a feltett kérdésekre szakszerű tájékoztatást adnak);
- Európa Napok rendezvénysorozat (vidéki városok, régiók egy- vagy többnapos fesztivál jellegű programokkal, a helyi adottságoknak, illetve igényeknek megfelelő szakmai rendezvényekkel);
- Schuman-verseny (EU-ismereti országos vetélkedő középiskolásoknak);
- kiállítások (önálló pavilonnal uniós ismereteket közvetít a látogatóknak, illetve a szakmai cél-

közönségnek, pl.: BNV, Utazás, Foodapest, Construma, Civilliáda);

- képzések (pedagógusoknak, újságíróknak, könyvtárosoknak);
- EU Road Show (az országot járva információs kiadványokat terjeszt);
- kiadványok (az „Engem is érint...” sorozat könnyen kezelhető füzetei a csatlakozással kapcsolatos szinte teljes kérdéskört tartalmazzák, szóróanyagként több tízezer példány jelent meg, a Külügyminisztérium honlapján is olvashatók; aktuális gyorskiadványok, pl.: *200 kérdés – 200 felelet, Csatlakozás 2004* stb.);
- EU-rovatok az írott és elektronikus médiában;
- EU-vonal (a Külügyminisztérium telefonos tájékoztató vonala);
- közkönyvtári program.

A Külügyminisztérium közkönyvtári programja

A program megfogalmazása és a pályázat kiírása előtt tájékozódunk a legfiatalabb uniós tagországok stratégiai tapasztalatai felől. Svédországban a teljes kommunikációs stratégia a könyvtári hálózatra épült. Finnországban az Európai Információs Pontok kivétel nélkül könyvtárakban vannak, a tájékoztatást könyvtárosok végzik. (Magyarországon mindössze két megyei könyvtár: a békéscsabai és a kecskeméti mondhatja az EIP-t magáénak, a veszprémi könyvtár csupán helyet ad e fontos tájékoztatási irodának.)*

A Külügyminisztérium első alkalommal 2001-ben írta ki a könyvtári pályázatot városi és községi nyilvános könyvtárak részére. Ezzel egy időben együttműködési megállapodást kötött az Országgyűlési Könyvtárral, hogy a Külügyminisztérium mint a kormányzat uniós közvélemény-felkészítési programjának végrehajtója, és az Országgyűlési Könyvtár mint uniós nyilvános letéti könyvtár segítse és támogassa a régiók városi és községi könyvtárait az információk közvetítésének előmozdításában.

A program célja:

- Arányos területi eloszlású közkönyvtári hálózat kialakítása, ahol a részt vevő könyvtárak az elnyert támogatási összegből (130 000 Ft) különgyűjteményként kezelte, és jól láthatóan elhelyezett állományt alakítanak ki olyan uniós témájú dokumentumokból és egyéb információhordozókból, amelyek az adott település, illetve régió lakosságát megfelelő módon eligazítják, informá-

cióval segítik az Európai Unió alapvető kérdéseiről, Magyarország csatlakozásának várható következményeiről, egyben szakirányú ismereteket is tartalmaznak. Ezek az ismeretek legyenek mindenki számára könnyen hozzáférhetőek, hiszen uniós elvárás, de a program szándéka is, hogy ne a felhasználó keresse az információt, hanem az információ keresés nélkül is jusson el a felhasználóhoz. (Ez a szlogen vált később a projekt mottójává is.)

- A hálózatba vont könyvtárosok uniós képzése és továbbképzése.
- Pályázati feltétel volt a gyűjtemény egyszemélyi felelősének kinevezése is, aki a dokumentumok kezelésén kívül kapcsolatot tart az EIP hálózattal, a társkönyvtárakkal és a Külügyminisztérium közvélemény-felkészítési programjainak egyéb rendezvényeivel.

A pályázatra 101 pályamű érkezett. A vártnál nagyobb arányú jelentkezés, a pályázatok magas színvonala, és az adott feltételeken túli vállalkások előrejelzése igazolta a program időszerűségét, az integráció iránt országosan megnövekvő igényeket, és azt, hogy a könyvtárak nemcsak tudnak, de akarnak is segíteni a tájékoztatásban.

A következő években kiírt pályázatok eredményeként folyamatosan bővült a hálózat: 2002-ben 157 benyújtott pályázatból 34, 2003-ban 107 pályázatból további 30 könyvtárral.

Könyvtárosképzés, továbbképzés

Évente kétszer 2-2 napos, bentlakásos tanfolyamon vehettek részt a könyvtárosok. Az előadások témáit úgy állítottuk össze, hogy az általános és aktuális ismereteken kívül a csatlakozási tárgyalások menetéről, vagy az ország közvéleményét éppen foglalkoztató kérdésekről is friss információkat kapjanak a résztvevők. Előadások hangzottak el pl. az unió történetéről, intézményrendszeréről, az Európai Konventről, a regionalizmusról, a nők helyzetéről az EU-ban, uniós adatbázisokról, arról, „hogyan írjunk uniós pályázatot?”, vagy a tájékozódásról az interneten stb. A korszerű tájékoztatás érdekében kommunikációs tréninget is szerveztünk a képzések során. Az esetenként tartott munkaértekezletek alkalmával az egymás közötti ta-

* Azóta újabb megyei könyvtár került a listára: a szolnoki Verseyhy Ferenc Megyei Könyvtár látja el a Jász-Nagykun-Szolnok megyei EIP feladatait. – K. K. Á.

pasztalatszere sokat segített a hétköznapi munkájában, a rendezvényekre, fórumokra meghívható előadók kiválasztásában.

Hogyan működik a gyakorlatban a könyvtári program?

2001-ben, nem sokkal a pályázati eredményhirdetés és a közös munka megkezdése után, jó kommunikációs érzékkel megfogalmazott kistéleplési kezdeményezésre – s nem utolsósorban a helyi igények szorításában – kezdett átalakulni, s jelentősen kibővíteni a program. Nem egészen egy év alatt a hálózat tagjainak munkája eredményeként a könyvtári projekt olyan *kommunikációs tökévé* vált, amelynek hozadéka ugyan közvélemény-kutatások híján nem számszerűsíthető, de igazolhatóan hatékony. Ahhoz a lakossági réteghez juttat el közhasznú információt, amely más kommunikációs csatornán egyáltalán nem vagy csak nehezen érhető el.

A bakonyzentkirályi könyvtár vezetője a pályázat megnyerése után meghívta a környék könyvtárosait, és bemutatta az újonnan kialakított gyűjteményt, majd uniós előadást szervezett a helyi nyugdíjasklubban, uniós vetélkedőt az iskolában. Ezzel kezdetét vette az a lakossági fórum és rendezvényszervezés, amely rövid időn belül általános lett a hálózat majd minden könyvtárában.

A magyar települési struktúrából is adódóan a községi és kisvárosi könyvtárosok napi személyes és élő kapcsolatban állnak településük, régiójuk lakosságával. Az unióval kapcsolatos helyi információigények ismeretében a könyvtárak–könyvtárosok fórumokat, előadás-sorozatokat szerveznek pl. gazdakörökben, nyugdíjas- és kismamaklubokban, kisvállalkozóknak–önkormányzatoknak, s minden olyan társadalmi szervezetben, ahol erre igény merül fel. Márpedig az igények – különösen a népszavazást megelőző időszakban és várhatóan a csatlakozás előtti hónapokban – egyre többfelől, és egyre sürgetőbben jelentkeznek.

A könyvtárosok a helyi írott és elektronikus médiában is tevékenyen részt vállalnak, hiszen az esetek többségében ők szerkesztik a rendszeresen megjelenő és mindenki által olvasott települési „hírmondókat”, helyi lapokat, szerkesztői a kábel-tévének vagy körzeti stúdióknak. Ezek az információhordozók jelennek meg immár harmadik éve pl. a „*Leggyakrabban feltett kérdések*” című minisztériumi kiadványból válogatások, vagy inter-

netfigyelésből származó, közérdeklődésre számot tartó híryananyagok, pályázatok. Ez utóbbiak részben az érintettekhez kerülnek közvetlenül, vagy másolati példányként egyéb szóróanyag mellett orvosi rendelőkbe, önkormányzati előterekbe.

Közvetlenül a felhasználóhoz! Az a személyes kapcsolatrendszer, amely a települési könyvtáros és a lakosság között létezik, semmi mással nem pótolható. A helyi problémák ismeretében választ előadót és témát a könyvtáros. Ezeknek a rendezvényeknek a látogatói a Külügyminisztériumba érkező beszámolók és jelentések szerint 80–90%-ban nem regisztrált könyvtárlátogatók.

Minthogy a hálózat könyvtáráiban közel azonos az igény az uniós dokumentumokra és a rendezvényekre, a 2003. évi pályázatban lehetőséget biztosítottunk arra, hogy az elnyert összeget ki-ki igénye szerint állománygyarapításra és/vagy rendezvényszervezésre fordítsa.

A Külügyminisztérium könyvtári programja mellett – hasonlóan más kommunikációs tevékenységhez – az EU Magyarországi Delegációja is támogatja a könyvtárak tájékoztató munkáját részben önálló programmal (ebben a megyei könyvtárak vehetnek részt), részben pedig a KüM hálózatának képzéseiben vállalt jelentős segítséggel. Ezenfelül lehetővé tette, hogy 10 könyvtáros 2003-ban Brüsszelben és Luxemburgban tanulmányozhassa az uniós információs forrásokat, megismerkedhessen az intézmények könyvtáráival és uniós szakemberekkel.

Arculati elemek

Sajtónyilvánosság

Egy kommunikációs program akkor működhet hatékonyan, ha megfelelő az általános ismertsége és elfogadottsága. Ezért már az induláskor hangsúlyt fektettünk a projekt bevezetésének nyilvánossá tételére, a programnyitó konferenciáról sajtóközleményt adott ki a Külügyminisztérium és az Országgyűlési Könyvtár.

Ex libris

A pályázati támogatási összegből beszerzett kiadványokba erre a célra tervezett „*ex libris*” kerül, amely az általánosan ismert KS logó, a stilizált Rubik-kocka analógiájára készült.

Plakátok

Két, tartalmában hasonló, de formájában eltérő plakátot készítettünk. Ezek szóróanyagként más,

nem hálózati könyvtárakba is eljutottak, de minden uniós különgyűjtemény mellett is helyet kaptak.

Kiadvány

Kis kiadvány jelent meg az Országgyűlési Könyvtár kiadásában (az együttműködési megállapodás keretében). A magyar és angol nyelvű füzetben ismertettük a könyvtári program céljait és feladatait, az EU Delegáció könyvtárakat támogató munkáját, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma Könyvtári Osztályának integrációs tevékenységét, és a hálózat munkájában részt vevő ózdi könyvtár igazgatójának előadását arról, hogyan látják a kommunikációs tevékenységet a gyakorló könyvtárosok.

Konferencia

„Integráció – információ – könyvtárak” címmel konferenciát rendeztünk 2002-ben. A konferencia célja a kormányzati kommunikáció és a magyar könyvtáros szakma eddigi integrációs munkájának ismertetése és egymás kölcsönös tájékoztatása volt. A résztvevők kormányzati oldalról a Külügyminisztérium, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma és az Informatikai és Hírközlési Minisztérium, a könyvtári szakma részéről a nemzeti, tudományos, egyetemi, megyei és szakkönyvtárak, könyvtári egyesületek vezető munkatársai voltak.

Tervek 2004-re

Magyarország 2004. május 1-jével az Európai Unió teljes jogú tagjává válik. Ezzel a kommunikációs stratégia első nagy periódusa lezárul. A közelmúltban csatlakozott új EU-tagállamok példái is azt mutatják azonban, hogy a lakosság folyamatos tájékoztatása, mint feladat, az integráció után is fennmarad. Formája változni fog, de legfontosabb

célja, a tájékoztatás közös ügyeinkről, változatlan marad. Sok lakossági kérdésre kell majd választ adni, de ezekre a válaszadás már más típusú koordinációt igényel, s ezt a kormány a Miniszterelnöki Hivatalon belül a Kormányzati Kommunikációs Központ hatáskörébe utalta. Ennek megfelelően a 1112/2003. (XI. 11.) és 2346/2003. (XII. 29.) sz. kormányhatározatok alapján 2003. november 30-i hatállyal a Külügyminisztérium EU Kommunikációs Főosztályát átvette a Miniszterelnöki Hivatal Kormányzati Kommunikációs Központja. Ez a változás a könyvtári program életében jelentős változást csak annyiban hoz, hogy 2004-től *kiemelt projektként* működik tovább.

Kiemelt célcsoport marad a falusi társadalom is, és az EIP-k mellett a könyvtári hálózat az, amely közvetlenül és hatékonyan tudja ezt a társadalmi réteget megszólítani, illetve tájékoztatni.

2004-ben az ez évi – még nem jóváhagyott – feladatterv szerint a hálózat tovább bővíülhet, a jelenlegi hálózat pedig nagyobb támogatást kap mind rendezvényszervezéshez, mind kiadványkészítéshez.

A könyvtárosképzés szervezését és lebonyolítását a tervek szerint külső megbízott cég fogja intézni az EU Kommunikációs Főosztály felügyelete mellett.

Beérkezett: 2003. XII. 22-én.

Megállapodás a ProQuest és a Springer-Verlag között

A ProQuest Information and Learning megállapodást kötött százhárom Springer-Verlag tudományos folyóirat terjesztéséről. A szerződés műszaki, egészségügyi, gazdasági és üzleti témájú kiadványokra vonatkozik, és olyan címetek tartalmaz, mint a *The Journal of Economics*, *Economic Theory*, *Neurogenetics*, *Psychological Research* vagy a *Journal of Cancer Research and Clinical Oncology*. Hetvenhárom folyóirat korábban egyál-

talán nem volt online elérhető, míg a többi harminc csak egyedi terjesztésben. Az előbbieket már az év eleje óta elérhetők, az utóbbiak augusztustól válnak hozzáférhetővé.

/ProQuest-sajtóközlemény, 2004. január 29. 1 p.
<http://www.umi.com/division/pr/04/20040129.shtml/>

(Z. D.)